

Sygn. akt VI A Ca 697/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 grudnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Maciej Kowalski (spr.)

Sędzia SA – Ewa Śniegocka

Sędzia SA – Małgorzata Kuracka

Protokolant: sekr. sądowy Katarzyna Kędzierska

po rozpoznaniu w dniu 6 grudnia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa H. D.

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Spraw Wewnętrznych

o rentę i zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 14 marca 2013 r., sygn. akt III C 906/12

I. oddala apelację;

II. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie radcy prawnemu K. K. kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) zł powiększoną o należny podatek VAT tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

III. nie obciąża powoda obowiązkiem zwrotu na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

UZASADNIENIE

Powód H. D. wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji kwoty 300.000 zł tytułem zadośćuczynienia wraz z ustanowionymi odsetkami od dnia wyroku do dnia zapłaty oraz zasądzenie tytułem renty kwoty 3000 zł płatnej miesięcznie do dziesiątego dnia każdego miesiąca.

Skarb Państwa - Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wnosił o oddalenie powództwa.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 14 marca 2013 r. wydanym w sprawie III C 906/12 oddalił powództwo.

Sąd ten ustalił, że od 1978 do 1980 roku powód H. D. był studentem Wyższego (...) w Ł.. W okresie tym był kilkakrotnie odwiedzany przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa, którzy próbowali nakłonić go do współpracy.

Z dokumentacji Instytutu Pamięci Narodowej wynika, że powód był kandydatem Służby Bezpieczeństwa na tajnego współpracownika, jednakże na skutek choroby psychicznej został zdjęty z ewidencji w roku 1983.

Zaświadczeniem Instytutu Pamięci Narodowej nr (...) z 12 kwietnia 2005 r. otrzymał statut pokrzywdzonego w rozumieniu art. 6 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. Powód w 1980 roku zapadł na chorobę psychiczną - schizofrenię paranoidalną, która utrzymuje się u niego do dnia dzisiejszego.

Sąd Okręgowy uznał, że podniesiony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia roszczenia jest uzasadniony. Wskazał, że zgodnie z art. 442¹§ 1 kodeksu cywilnego roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Termin ten nie może być jednakże dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym wystąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

W niniejszej sprawie, nawet przyjmując, iż powód aż do zmiany ustroju politycznego nie mógł dochodzić naprawienia szkody i taką możliwość uzyskał w 1989 roku, termin przedawnienia upłynął w 1992 r. Powód wprawdzie choruje od 1980 r. na schizofrenię paranoidalną, jednakże sam fakt występowania tego typu choroby nie powoduje automatycznie, iż bieg przedawnienia nie rozpoczyna się lub ulega zawieszeniu tym bardziej w sytuacji, gdy osoba chora skutecznie się leczy i jest w stanie sama funkcjonować.

To powód winien w postępowaniu przed sądem wykazać, że z powodu stanu zdrowia bieg przedawnienia w stosunku do niego nie rozpoczął się lub rozpoczęty - uległ zawieszeniu. Takich okoliczności powód jednak nie wykazał. W przypadku osób chorych na schizofrenię paranoidalną nie zawsze istnieje podstawa do ich całkowitego ubezwłasnowolnienia, nadto - okoliczność przewidzianą przez art. 122 § 3 k.c. powód, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, musiałby udowodnić, czego nie uczynił.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo nie zasługiwało na uwzględnieniem również z przyczyn merytorycznych.

Uznanie powoda za krzywdzonego w rozumieniu art. 6 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nie przesądza o tym, że doznał on krzywdy w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego.

Dla przyjęcia odpowiedzialności pozwanego konieczne byłoby wykazanie przez powoda poniesienia szkody (w określonej wysokości) oraz związku przyczynowego między szkodą, a bezprawnym działaniem władzy publicznej. Powód wykazał wprawdzie w pozwie fakt powstania choroby psychicznej, ale w żaden sposób nie udowodnił, że choroba ta powstała wyniku bezprawnego działania władzy publicznej.

Dlatego Sąd oddalił wniosek o powołanie biegłego psychiatry na okoliczność ustalenia, czy wizyty funkcjonariuszy mogły spowodować u powoda następstwo w postaci choroby psychicznej.

Powód nie wykazał bowiem faktów (działań funkcjonariuszy) i ich związku z pogorszeniem się jego stanu zdrowia i nawet pozytywna opinia biegłego byłaby nieprzydatna dla sprawy, ponieważ to, że działania funkcjonariuszy potencjalnie mogły być przyczyną pogorszenia stanu zdrowia powoda, nie oznacza, iż taką przyczyną były. Przyczyną (bezpośrednią bądź pośrednią) tego typu choroby może być bowiem wiele zdarzeń z życia człowieka, i to na powodzie spoczywał ciężar wykazania, iż to właśnie działania funkcjonariuszy taką przyczynę stanowiły.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł powód.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. Naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, w szczególności:

a) art. 445 k.c. w za. z art. 444 k.c. oraz art 361 § 1 k.c. w zakresie jakim Sąd oddalił żądanie pozwu i uznał, że powód nie udowodnił związku przyczynowego pomiędzy bezprawnym działaniem i zaistniałą szkodą,

b) art. 442 § 1 k.c. w zw. z art. 5 k.c. przez uwzględnienie zarzutu przedawnienia podczas gdy w niniejszej sprawie istnieją przesłanki aby oddalić taki zarzut podniesiony przez stronę pozwaną.

2. Naruszenie prawa procesowego, w szczególności art 217 § 2 k.p.c. i 278 k.p.c. przez oddalenie wniosku dowodowego z opinii biegłego lekarza psychiatry, w sytuacji gdy jedynie przeprowadzenie tego dowodu mogło uzasadnić roszczenia powoda.

Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie jest uzasadniona.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 lipca 2013 r. II PK 316/12 roszczenie jest przedawnione w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 80, poz. 538), jeżeli do dnia 10 sierpnia 2007 r. nie tylko upłynął termin 10-ciu lat określony w art. 442 § zdanie drugie k.c., ale również przed tą datą ujawniła się szkoda (roszczenie stało się wymagalne). Wówczas mają w pełni zastosowanie przepisy dotychczasowe, a nie ma zastosowania art. 442¹ k.c.

Czyn niedozwolony, który miał doprowadzić do rozstroju zdrowia powoda według twierdzeń pozwu popełniony został w latach 1978-80. W 1980 r. powód przebywał na leczeniu psychiatrycznym. Rozpoznano u niego zespół paranoidalny. Kolejny raz przebywał w szpitalu w 1982 r. z rozpoznaniem zespołu paranoidalnego na podłożu schizofrenii.

W okolicznościach sprawy powód dowiedział się o szkodzie i o osobie zobowiązanej do jej naprawienia (Skarb Państwa) w 1980 r.

Zważywszy na charakter czynu niedozwolonego (wywieranie presji psychicznej w zakresie dotyczącym podjęcia współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa) nie może budzić wątpliwości, że ewentualnych roszczeń z tytułu ewentualnie poniesionej szkody nie mógł dochodzić do momentu zmiany ustrojowej w Polsce.

Należało zatem przyjąć, że powód miał możliwość dochodzenia zgłoszonych w pozwie roszczeń począwszy od 1 stycznia 1990 r. Do tego dnia bieg przedawnienia był zawieszony (art. 121 pkt 4 k.c.). W tym zakresie należy powołać się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, który zaaprobował konstrukcję zawieszenia biegu przedawnienia ze względu na istnienie stanu zrównanego ze stanem siły wyższej (stanem zawieszenia wymiaru sprawiedliwości) w sytuacji niezależnego od podmiotu prawa, wywołanego uwarunkowaniami politycznymi, obiektywnego i o powszechnym zasięgu oddziaływania stanu niemożność dochodzenia roszczeń na drodze prawnej (uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2007 r. CZP 30/07, OSNC 2008/5/43). Natomiast w wyroku z 16 stycznia 2002 r. IV CKN 629/00 Sąd Najwyższy wskazał, że fakty historyczne dotyczące represji wobec osób uznawanych za wrogów ustroju politycznego nie wymagają dowodu (art. 227 k.p.c.). Powinny być zatem uwzględniane przy stosowaniu prawa materialnego.

Zgodnie z art. 442 § 1 k.c. w brzmieniu przed jego uchyleniem ustawą z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulegało przedawnieniu z upływem lat 3 od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie zobowiązanej do jej naprawienia. Oba te elementy traktowane są przez ustawodawcę kumulatywnie. Jeśli chodzi o pierwszy z nich, to w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że wystarczy powzięcie przez poszkodowanego wiadomości o samym zaistnieniu szkody, a nie o jej rozmiarach i trwałości następstw. Drugi z elementów, którego zaistnienie warunkuje początek biegu

przedawnienia to powzięcie przez poszkodowanego wiadomości o osobie zobowiązanej do naprawienia szkody. Chodzi o osobę sprawcy szkody odpowiedzialnego za czyn własny lub o osobę odpowiedzialną za cudzy czyn niedozwolony, przy czym w rachubę wchodzi osoba fizyczna lub prawna (por. wyrok Sądu Najwyższego z 21 lipca 2004 r. V CK 687/03).

Dochodzone przez powoda roszczenia przedawniły się zatem z upływem trzyletniego terminu poczynając od 1 stycznia 1990 r.

Według uchwały całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2006 r., III CZP 84/05 (OSNC 2006 nr 7-8, poz. 114), roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przedawnia się z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę (art. 442 § 1 zdanie drugie k.c.), bez względu na to, kiedy szkoda powstała lub się ujawniła. Tak rozumiany art. 442 § 1 zdanie drugie k.c. w wyroku z dnia września 2006 r., SK 14/05 (OTK-A 2006 Nr 8, poz. 97) został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z art. 2 i art. 77 ust. 1 Konstytucji RP „przez to że pozbawia pokrzywdzonego dochodzenia odszkodowania za szkodę na osobie, która ujawniła się po upływie la dziesięciu od wystąpienia zdarzenia wyrządzającego szkodę”.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 września 2006 r. o tyle nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, że powód nie wskazywał na szkodę, która ujawniłaby się po upływie lat dziesięciu od wystąpienia zdarzenia wywołującego szkodę.

Brak jest podstaw do uznania, że podnoszony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Aczkolwiek choroba psychiczna poszkodowanego w określonych sytuacjach może uzasadniać uznanie podniesionego zarzutu przedawnienia za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego to jednak w niniejszej sprawie tego rodzaju okoliczność nie została wykazana. Nie wykazano w szczególności, aby stan zdrowia powoda istotnie uniemożliwiał mu dochodzenie roszczeń na drodze sądowej i to przez okres ponad 18 lat.

W sprawie nie zostały również przedstawione dowody na okoliczność, że po dniu 1 stycznia 1993 r. istniały podstawy do całkowitego ubezwłasnowolnienia powoda i nie ustały one przed upływem lat dwóch od wytoczenia powództwa w niniejszej sprawie co uzasadniałoby zastosowanie art. 122 § 1 i 3 k.c.

Prawidłowo Sąd oddalił złożony, w kontekście twierdzeń o istnieniu związku przyczynowego pomiędzy doznany przez powoda uszczerbkiem na zdrowiu a działaniami funkcjonariuszy bezpieczeństwa, przez reprezentującego powoda adwokata wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii lekarza psychiatry na okoliczność „stanu zdrowia powoda”. Okoliczność na którą zawnioskowano dopuszczenie dowodu z opinii biegłego nie miała bowiem znaczenia dla rozstrzygnięcia.

Wskazywanie przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że związek przyczynowy pomiędzy doznany przez powoda uszczerbkiem na zdrowiu a działaniami funkcjonariuszy bezpieczeństwa nie istnieje było zbędne (wobec oddalenia powództwa z uwagi na podniesiony zarzut przedawnienia), a przy tym nieprawidłowe w sytuacji gdy Sąd oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, który to dowód miał wykazać istnienie tego rodzaju związku przyczynowego. Powyższe nie miało jednak znaczenia dla oceny zasadności wniesionej apelacji.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny, działając na zasadzie art. 385 k.p.c., uznając że wniesiona apelacja nie zasługuje na uwzględnienie, orzekł jak w sentencji wyroku.

Sąd odstąpił od obciążania powoda kosztami zastępstwa procesowego pozwanego na zasadzie art. 102 k.p.c.

O kosztach pełnomocnika powoda ustanowionego z urzędu orzeczono po myśli § 6 pkt 7, § 12 ust. 1 pkt 2 i § 15 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

bk